

LH, LET OP UW ZAAK!

**Rede uitgesproken bij de
rectoraatsoverdracht
op 7 september 1981**

door

prof.dr. H.C. van der Plas

Landbouwhogeschool Wageningen

Mijnheer de minister,
mijne heren leden van het college van bestuur,
mijnheer de voorzitter van de hogeschoolraad,
mijnheer de dekaan van de faculteit der landbouwwetenschappen,
mijne heren leden van het college van dekanen,
dames en heren,

Toen ik de afgelopen maanden mijn gedachten liet gaan over wat ik hedenmiddag zou gaan zeggen, diende zich een veelheid van de meest uiteenlopende onderwerpen aan. Een keuze moest dus worden gemaakt. In de afgelopen vier jaren zijn mijn aandachtsvelden vooral geweest onderwijs, onderzoek en ontwikkelingssamenwerking en het ligt dus voor de hand hedenmiddag wat uitvoeriger stil te staan bij enige problemen in deze gebieden.

Dit wil uiteraard niet zeggen, dat andere onderwerpen van mindere betekenis zijn. Echter, onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening zijn hoofdtaken van onze instelling van wetenschappelijk onderwijs en het is mijn overtuiging dat de mate, waarin wij bereid zijn ons onderwijs te verbeteren, de kwaliteit van ons onderzoek te verhogen en de kwantiteit te vergroten, alsook bereid zijn ontwikkelingssamenwerking verder uit te bouwen, van beslissende betekenis zal zijn voor de vraag of de Landbouwhogeschool de komende decennia haar vooraanstaande positie in de internationale landbouwkundige wereld zal kunnen behouden.

Geringe belangstelling voor bestuurswerk

In mijn diesrede op 10 maart 1980 heb ik naar voren gebracht, dat spreken over problemen betreffende bestuur, beheer, financiering en management voor velen, die hier niet direct mee te maken hebben of hebben gehad, weinig interessant is. Dat is ook begrijpelijk. Een groot deel van ons wetenschappelijk en niet-wetenschappelijk personeel is aangesteld om onderwijs en onderzoek in een bepaald vakgebied zo goed mogelijk te verzorgen en is niet geselecteerd op interesse in het bestuderen en oplossen van bestuurs- en managementproblemen. Werkelijke belangstelling voor bestuursvraagstukken en alles wat daarmee samenhangt, is daarom gering. Dit geldt zeker voor de echte onderzoekers. Voor velen van hen is hetgeen in de bestuursorganen wordt

behandeld te afstandelijk. Het motiveert hen weinig, omdat zij weinig terugvinden van hun eigen problematiek. Een belangrijk gevolg is, dat bij het wetenschappelijk en niet-wetenschappelijk personeel, alsook bij de studenten een te geringe belangstelling dreigt te ontstaan voor functies in de hogeschoolraad, in de faculteitsraad en in de beide door de wet voorgeschreven adviescommissies van de faculteit.

Ik acht dit een ongelukkige ontwikkeling, zeker omdat juist door de wet universitaire bestuurs hervorming voor de hogescholen en universiteiten een structuur is geschapen, die ruime inspraak geeft aan wetenschappelijk en niet-wetenschappelijk personeel en aan studenten. Deze geringe betrokkenheid vanuit het basisniveau moet onderkend worden en dient verbeterd te worden. Het staat voor mij vast, dat een grotere betrokkenheid alleen kan worden bereikt, indien structuren worden geschapen, die er primair op gericht zijn initiatieven aan de basis te ontplooiën, te stimuleren en te bundelen.

Belangrijk initiatief

In dit verband zou ik een enkel woord willen zeggen over de recentelijk door de faculteitsraad ingestelde sectorale onderzoekcommissies. Het instellen van deze commissies acht ik een bijzonder belangrijk initiatief, omdat er nu mogelijkheden geschapen zijn om ook onderzoek bespreekbaar te maken met de naaste vakgenoten. Ik heb het altijd als een gemis gevoeld dat er naast de richtingsonderwijscommissies, waarin uitsluitend onderwijskundige problemen worden besproken, geen commissies waren waarin bespreking, afstemming en beoordeling van onderzoek en onderzoekresultaten aan de orde konden komen. Indien de sectorale onderzoekcommissies goed tot ontwikkeling kunnen worden gebracht, en de eerste tekenen wijzen reeds in deze richting, dan geloof ik dat wij hiermee een stukje versterking van het middenniveau hebben bereikt. Natuurlijk, men kan onmiddellijk tegenwerpen: "Dit betekent weer een tiental nieuwe commissies." Echter, de winst is dat discussies over en beoordeling van onderzoeksprogramma's, onderzoeksplannen en -projecten van vakgroepen, voorzover dat in het kader van de onderzoekstaak van de Landbouwhogeschool gewenst is, nu plaatsvinden op een niveau waar ze thuishoren, namelijk tussen de meest betrokken vakgroepen. Daardoor kan optimaal gebruik worden gemaakt

van de deskundigheid, die er binnen de Landbouwhogeschool op een bepaald vakgebied is. Indien de wijsheid kan worden opgebracht, dat de door de sectorale onderzoekcommissies aangedragen plannen zowel in de vaste commissie voor de wetenschapsbeoefening als in de faculteitsraad slechts marginaal worden getoetst, dan betekent dit niet alleen belangrijke tijdwinst, maar ook het leggen van een stuk verantwoordelijkheid bij het basisniveau, hetgeen zeker zal leiden tot een grotere betrokkenheid van dit niveau.

Ik geloof niet in het forceren van vernieuwing door verandering van procedures, door van boven aangedragen oplossingen. Ik geloof echter wel in groei, in organische groei, gevolgd door formalisering. Daarom vind ik het instellen van sectorale onderzoekcommissies zo'n uitstekend initiatief, omdat het tegemoet komt aan de behoefte van de basis en omdat inspraak en deskundigheid samenspelen.

Als ik de gevoelens in de hogeschool goed aanvoel, dan dient er in de komende jaren naarstig naar wegen gezocht te worden die een nog verdere versterking van het middenniveau beogen. Deze gedachte is natuurlijk niet nieuw. Zij is reeds in vele toonaarden - hard, luid, zachtjes, doordringend - naar voren gebracht. Nog kort geleden is de bestuursstructuur van de Landbouwhogeschool onderwerp van discussie geweest in de raden naar aanleiding van het eindrapport van de commissie voor de bestuurshervorming, getiteld: "Gewubd en Gewogen". De vraag met name was of de structuur van de Landbouwhogeschool met haar ene ongedeelde faculteit en met haar twee raden, de hogeschoolraad en de faculteitsraad, verandering behoeft. Indien de behoefte duidelijk zou bestaan, dan zou dat bij de nieuwe wet, de zo geheten WWO '81, kunnen worden vastgelegd.

Onder leiding van de secretaris van de Landbouwhogeschool heeft een werkgroep bestaande uit de griffiers van de bestuursorganen een nota uitgebracht, waarin de knelpunten ten aanzien van de bestuursstructuur van de Landbouwhogeschool nog eens werden onderzocht en geanalyseerd en waarin verschillende nieuwe modellen van bestuursstructuur ter discussie werden gesteld. De bespreking van deze nota in hogeschoolraad, faculteitsraad, college van dekanen en college van bestuur heeft er niet toe geleid dat een breed draagvlak voor ingrijpende veranderingen van de bestuursstructuur werd gevonden. Zonder in te gaan op al de voor- en tegenargumenten vind ik het jammer,

dat tot geen enkele verandering kon worden besloten. Vernieuwingen, zij het kleine, waren toch mogelijk geweest. Dit resultaat ontslaat ons echter niet van de verplichting te trachten andere mogelijkheden te onderzoeken die tot een verdere versterking van het middenniveau kunnen leiden.

Rector ook dekaan?

Als een van de mogelijkheden zou ik willen noemen dat het voorzitterschap van de faculteitsraad bij wet of reglement wordt opgedragen aan de rector magnificus. De zin hiervan is duidelijk. In een instelling met één faculteit moet de top van onderwijs en wetenschap niet worden gedeeld door twee functionarissen, de rector magnificus en de dekaan van de faculteit. Niet dat het in de afgelopen jaren tussen de twee dekanen, prof.dr.ir. D.B.W.M. van Dusseldorp en prof.dr.ir. J. Schenk, en mij als rector magnificus ooit tot een botsing is gekomen. De overeengekomen verdeling van taken, namelijk de interne behartiging van onderwijs en onderzoek is een taak van de dekaan, de externe behartiging van onderwijs en onderzoek een taak van de rector magnificus, heeft in al deze jaren gefunctioneerd. Wij hebben met elkaar constructief samengewerkt. Ik denk echter dat de tweedeling die op dit ogenblik deze functies markeert, moet worden vermeden. De coördinatie tussen topniveau en middenniveau kan zodoende worden bevorderd, hetgeen de wetgever ook heeft beoogd. Het feit dat de Wageningse rector magnificus als enige rector in den lande voorzitter en tevens lid van het college van dekanen is, tekent zijn bijzondere plaats in het facultaire gebeuren.

De taakverzwaring die zou optreden als de rector naast zijn voorzitterschap van het college van dekanen en lidmaatschap van het college van bestuur ook als voorzitter van de faculteitsraad gaat fungeren, leidt ertoe dat hij zijn taken op het gebied van onderwijs en onderzoek met een of meer anderen moet gaan delen. Naast de rector zouden dan een paar part-time dekanen het onderzoek- en onderwijsprogramma van bepaalde sectoren van de Landbouwhogeschool als aandachtsgebied moeten krijgen. Zij dienen tevens lid van het faculteitsbestuur en het college van dekanen te zijn. Op die manier kan er een taakverdeling tot stand worden gebracht die meer sectoraal georiënteerd is, effectiever en meer naar de basis gericht.

Kwaliteit en kwantiteit van onderzoek

Een tweede thema waarvoor ik uw aandacht zou willen vragen behelst de problematiek van de kwaliteit en de kwantiteit van het door de Landbouwhogeschool verrichte onderzoek.

In de meerjarenafpraak met de minister van Landbouw en Visserij is overeengekomen dat het wetenschappelijk personeel van de Landbouwhogeschool in het kader van de eerste geldstroom jaarlijks minimaal 223 werkjaren aan onderzoek dient te besteden. De resultaten van metingen over de afgelopen jaren laten ons zien dat wij hier niet aan toe komen; in 1979 waren dat 212 en in 1980 209 werkjaren. Het is natuurlijk de vraag of deze daling significant is. Zeker is echter wel dat het in 1979 en 1980 aan onderzoek bestede aantal werkjaren niet hóger is dan hetgeen in de meerjarenafpraak is overeengekomen.

Een van de belangrijke oorzaken van deze daling is zeker gelegen in het feit dat wij de afgelopen jaren een sterke groei in studentenaantallen hebben gezien. In het studiejaar 1977/78 4836, in 1978/79 5245, in 1979/80 5744 en in 1980/81 ca. 6000 studenten, dus in drie jaar tijd een stijging van 25%.

Aan het toenemende aantal studenten moet met praktisch gelijkblijvende personele en materiële middelen onderwijs worden geboden. Dit moet worden opgevangen door extensivering van het onderwijs en vraagt extra inzet van de docent/onderzoeker. Het is een compliment aan onze medewerkers dat deze extra inspanning slechts tot een betrekkelijk geringe daling van de overeengekomen 223 werkjaren onderzoek heeft geleid.

Als tweede belangrijke oorzaak van de daling zou ik willen noemen de versnippering van tijd die optreedt door bestuurs- en beheersactiviteiten in vakgroepen, in de richtingsonderwijscommissies, benoemingscommissies, structuurcommissies, raden enz. Ook de procedures voor verdeling van schaarse middelen gaan steeds meer tijd kosten. Het is mij bekend, dat binnen de faculteit der Landbouwwetenschappen een discussie op gang gekomen is hoe deze problematiek het beste aangepakt kan worden. Ik hecht grote waarde aan deze initiatieven, omdat zij pogen de omvang van de onderzoekcapaciteit van de Landbouwhogeschool veilig te stellen.

Het is wellicht de moeite waard u enige resultaten te melden van een recentelijk gehouden enquête van de vaste commissie voor de wetenschapsbeoefening onder de vakgroepen van de Landbouwhogeschool, waarmee o.a. gepoogd werd inzicht te krijgen in de factoren die van invloed zijn op de onderzoekproductie, zoals die zich manifesteert in het aantal publikaties en in het aantal voordrachten op wetenschappelijke bijeenkomsten.

De eerste conclusie van dit onderzoek is, dat de aard van de onderzoekproductie sterk bepaald wordt door de leeftijdsopbouw van de onderzoekers. Een jonge onderzoeker heeft een gunstige invloed op de publicatie-activiteit, terwijl oudere medewerkers gemiddeld actiever zijn op het vlak van voordrachten.

Een tweede conclusie is dat een hogere onderwijsbelasting wel leidt tot het verminderen van de onderzoek-output, maar een gunstig effect heeft op het aantal voordrachten. Het betekent dus, dat het aantal voordrachten gestimuleerd wordt door het geven van onderwijs. Dit verschijnsel vormt naast andere een reden te meer om onderwijs en onderzoek niet te scheiden en om deze taken niet te verdelen over verschillende personen, zoals wel eens wordt bepleit.

Een derde belangrijke conclusie is, dat gastmedewerkers de onderzoek-capaciteit bevorderen. Van gastmedewerkers gaat een stimulerende invloed uit op het onderzoek van anderen.

De conclusies zijn niet schokkend, ze liggen zelfs voor de hand. Echter, ook het voor de hand liggende dient weleens opnieuw ontdekt te worden. Ik acht dit onderzoek van de VCW van betekenis, niet alleen om de genoemde conclusies, maar vooral omdat hiermede aangrijpingspunten kunnen worden gevonden voor onderzoekbeleid. Ik vind het daarom jammer dat dit onderzoek niet de aandacht heeft gekregen die het mijns inziens verdient.

Het front van de wetenschap

Naast de overwegingen van kwantitatieve aard zou ik een enkel woord willen zeggen over de kwalitatieve aspecten van ons onderzoek. Zoals reeds opgemerkt valt er kwantitatief een zekere achteruitgang te constateren. Dit is op zich niet zo erg, mits wij er van verzekerd kunnen zijn dat hetgeen aan onderzoek wordt gedaan en gepubliceerd, van

behoorlijke kwaliteit is en naar ik hoop soms ook van topkwaliteit. Ik heb echter het vage, en laat ik maar eerlijk zeggen, soms het bange vermoeden, dat de kwaliteit aan het teruglopen is. Dit bewijzen met harde cijfers kan ik niet. Ik kan het alleen vermoeden. Eén van de redenen voor deze vermoedens is gelegen in het feit, dat onze senior-onderzoekers vaak te weinig tijd vinden om jonge onderzoekers te begeleiden. De ervaring leert dat juist de jongeren sterk tot onderzoek gedreven zijn, zij zijn bereid en ook in staat op nieuwe gebieden en met nieuwe technieken en methoden te werken. Jonge onderzoekers, hoe briljant ook, dienen op de best mogelijke wijze door de meest ervarenen van ons docentenkorps te worden begeleid. Op die manier wordt een goede wetenschappelijke ontwikkeling van jonge onderzoekers gegarandeerd, waardoor het front van de wetenschap in beweging blijft. Het valt niet te ontkennen dat veel goede onderzoekers voortkomen uit research-groepen waarin een wetenschappelijk klimaat is, dat grote vrijheid van handelen en denken mogelijk maakt, waarbij een beroep op inzet wordt gedaan, waar uitstekende begeleiding plaatsvindt en waar een internationaal erkend onderzoeker zelf aan het hoofd staat. Hierdoor wordt de ontmoeting met de buitenlandse vakgenoten gestimuleerd en wordt de confrontatie met andere wetenschappelijke opvattingen mogelijk. Het is de vraag of de vele tijd, die onze senior-onderzoekers vaak besteden aan beheer, bestuur en maatschappelijke dienstverlening altijd verantwoord is, want, ik herhaal, zij zijn het toch die de wetenschap vooruit moeten helpen en die moeten proberen het grensverleggend onderzoek van de grond te krijgen. Dit betekent dat senior-onderzoekers niet met te veel beheers- en bestuurstaken mogen worden lastiggevalen. Te grote belasting met zulke taken heeft het bezwaar, dat tegenwoordig veel jonge onderzoekers gezet worden aan - wat ik noem - risicoloos onderzoek, dus dat zij onderzoek gaan doen dat meer gericht is op het opvullen van wat wetenschappelijke lacunes dan op werkelijke uitdagingen.

Natuurlijk, het beeld dat ik u schets is zwart-wit, maar juist binnen deze contouren worden de problemen duidelijk zichtbaar.

Meerjarenvisie

Nu ik over onderzoek spreek wil ik niet nalaten hier iets te zeggen over de meerjarenvisie van de Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek TNO (NRLO) voor de jaren 1982 tot 1986. Het was voor de eerste maal dat *alle* betrokkenen bij het landbouwkundig onderzoek in goed overleg zich intensief hebben beziggehouden met de vraag aan welke problemen in de landbouw in de komende jaren aandacht moest worden besteed en hoe een zo groot mogelijke effectiviteit en efficiency van het landbouwkundig onderzoek kon worden bereikt. De discussies, die in de afgelopen jaren in vele vakgroepen, faculteitsraad, hogeschoolraad en college van bestuur zijn gevoerd om te komen tot een bijdrage van de Landbouwhogeschool aan de meerjarenvisie van de NRLO en daarmee tot een zwaartepuntenbeleid in het onderzoek aan de Landbouwhogeschool, heb ik als zeer verfrissend ervaren. Deze discussies hebben veel losgemaakt, hebben intern het proces in gang gezet van het doordénken waarmee wij bezig zijn en tot welke belangrijke ontwikkelingen op het gebied van de landbouw de Landbouwhogeschool een bijdrage kan leveren. Vanuit vele vakgroepen is veel interessant materiaal aangedragen en de faculteitsraad is erin geslaagd uit dit geheel plannen te formuleren voor de onderzoeksgebieden die in de komende jaren bijzondere aandacht vragen. Ik noem u de biotechnologie, de genetische manipulatie, de immunologie, de bodembioïologie en de ecologie. Tevens is er in de faculteit een sterk pleidooi gevoerd om in het onderzoek naar het leef- en het produktiemilieu, naar de produktie en verzorging van planten en dieren, naar de verwerking en de marktvoorzieningen accenten te gaan leggen op vormen, die afwijken van de momenteel gangbare. Het feit, dat deze accentlegging door de partners in de NRLO is overgenomen en dat minister Braks toen hem op 24 juni door het dagelijks bestuur van de NRLO het rapport "Meerjarenvisie landbouwkundig onderzoek 1982/1986" werd aangeboden, de verwachting heeft uitgesproken dat de meerjarenvisie in de naaste toekomst een belangrijke bijdrage zal vormen bij het te voeren beleid, betekent, dat de meerjarenvisie voor de Landbouwhogeschool richtinggevend geworden is en als een belangrijke bijdrage moet worden gezien bij de opstelling van het nieuwe instellingsplan voor de Landbouwhogeschool.

Ik heb het betreurd dat de publikatie van de meerjarenvisie in de pers zo weinig aandacht heeft gekregen. Het tot stand komen van de meerjarenvisie was een gigantische operatie, uniek in Nederland, omdat voor het eerst op grote schaal onderzoek beherende instellingen en onderzoek vragenden met *elkaar* bespraken hoe aan het beleid voor de komende jaren gestalte kon worden gegeven.

Daarmede was het tot stand komen van de meerjarenvisie een voorbeeld langs welke lijnen het sectorraden-beleid in Nederland vorm zou kunnen krijgen.

De relatie met ZWO

In dit verband zou ik nog een enkele opmerking willen plaatsen over onze relatie als NRLO-partner met de Nederlandse Organisatie voor Zuiver-Wetenschappelijk Onderzoek (ZWO).

Ik zou sterk willen bepleiten dat de Landbouwhogeschool naast haar partnership in de NRLO ook haar contacten met ZWO blijft onderhouden en tracht uit te bouwen. Ik acht dit noodzakelijk om onze taak op het gebied van de wetenschap en wetenschapstoepassing voor de landbouw te ondersteunen, te versterken, te innoveren.

Nu het in de bedoeling ligt het werkterrein van ZWO te verbreden door namelijk niet alleen projecten van zuiver wetenschappelijke aard, maar ook die met een wat meer toegepast karakter in de ZWO-financiering te betrekken, is het verstandig na te gaan op welke wijze en in welke mate de Landbouwhogeschool in deze ontwikkeling moet participeren. Ik spreek hier over "moet participeren" en niet over "kan participeren", omdat voor mij vaststaat dat ook ZWO-nieuwe-stijl zal proberen in het meer toegepast onderzoek projecten van hoge kwaliteit te gaan financieren, en mijns inziens de Landbouwhogeschool zich aan deze kwaliteitsstimulerende werking niet mag onttrekken.

In de beleidsnota universitair onderzoek (BUOZ) wordt voorgesteld ZWO in een vijftal gebiedsraden te verdelen, te weten die van de geesteswetenschappen, de natuurwetenschappen, de maatschappijwetenschappen, de medische wetenschappen en de technische wetenschappen. Zoals u ziet, hier ontbreken de landbouwwetenschappen. Wil de Landbouwhogeschool zinvol in ZWO-nieuwe-stijl participeren, dan dient het landbouwkundig onderzoek zeker in één van de gebiedsraden zijn plaats

te vinden. Een aparte gebiedsraad landbouwwetenschappen lijkt, gezien de relatieve omvang van de landbouwwetenschappen t.o.v. andere wetenschapsgebieden, te zwaar. Het komt mij voor dat de vorming van een sector landbouwwetenschappen als subraad van de gebiedsraad technische wetenschappen overweging verdient. Hierdoor wordt een structuur geschapen die het mogelijk maakt toegepast wetenschappelijk onderzoek op het gebied van de landbouw kritisch te beoordelen en aldus een kwaliteitsoordeel uit te spreken over de aanvragen uit de landbouwkundige wereld.

In de BUOZ-nota is de gedachte neergelegd, dat het budget van ZWO tussen 1981 en 1990 zou moeten worden verdubbeld, hetgeen een groei zou betekenen van de huidige 100 miljoen tot 200 miljoen gulden. Deze groei zou kunnen plaatsvinden door overheveling van een deel van de rijksbijdrage aan universiteiten en hogescholen naar ZWO. In de BUOZ-nota is verder voorgesteld dat de minister van Landbouw en Visserij, na overleg met de Landbouwhogeschool, de beschikbare middelen zal vaststellen ter versterking van de ZWO-projectfinanciering. Indien tot instelling van een subraad landbouwwetenschappen zou worden besloten, zou dit kunnen betekenen, dat gelden van het ministerie van Landbouw en Visserij direct aan deze subraad kunnen worden toegekend. Die gelden komen dan terecht in een sector waar expertise aanwezig is, die een goede beoordeling van ingediende projecten op landbouwkundig gebied mogelijk maakt.

Er is niet veel verbeeldingskracht nodig om in te zien, dat de uitbreiding van het taakgebied van ZWO in de richting van het beoordelen en financieren van meer toegepast onderzoek gemakkelijk aanleiding kan geven tot verwarring met betrekking tot de plaats van de Landbouwhogeschool als participant in de Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek. Het lijkt mij daarom wenselijk een personele band tot stand te brengen van de subraad landbouwwetenschappen binnen ZWO met de Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek. In een dergelijke structuur zou de Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek dan als nieuwe taken krijgen het beoordelen van de kwaliteit van landbouwkundige projecten en het beslissen over de aan ZWO door het ministerie van Landbouw en Visserij toegewezen middelen. De vraag is echter wel of de Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek deze nieuwe taken echt aan kan.

Mobiliteit van onderzoekers

Ik zou gaarne nog een enkel woord willen zeggen over een ander belangrijk probleem, dat direct van invloed is op de kwaliteit van het wetenschappelijk onderzoek, namelijk het probleem van de interne en externe mobiliteit van onze senior- en junior-onderzoekers. Het is duidelijk dat in de komende jaren geen groei van betekenis aan materiële en personele middelen meer te verwachten valt. Dit mag niet leiden tot de situatie, dat hierdoor nieuw onderzoek niet meer mogelijk is. Immers onze universiteiten en hogescholen, instellingen van wetenschappelijk onderwijs, dienen juist op het gebied van innoverende activiteiten een speerpuntfunctie te vervullen. Maar daarvoor zijn nieuwe ideeën, is nieuwe kennis nodig en daarvoor is weer een relatief grote instroom van pas-afgestudeerden noodzakelijk. Doordat uitbreiding van personele middelen beperkt is, kan instroom van nieuwe kennis pas worden gerealiseerd, indien er ook doorstroming en uitstroming is: doorstroming van jonge onderzoekers in onderzoeksfuncties binnen en buiten de Landbouwhogeschool, en uitstroom van onderzoekers naar functies buiten het directe onderzoek.

Binnen onze Landbouwhogeschool met haar vele zeer gespecialiseerde eenheden is de mogelijkheid wetenschappelijk gespecialiseerden over te plaatsen betrekkelijk gering. Het aanvaarden van functies buiten het directe onderzoek, binnen de eigen organisatie of daarbuiten, blijft ook beperkt. Dit alles wordt veroorzaakt door de aanwezigheid in het wetenschappelijk corps van een grote groep van ongeveer 35- tot 45-jarigen met vaste aanstellingen.

Door de algemene situatie op de huidige arbeidsmarkt en door de relatief gunstige arbeidsvoorwaarden zal deze groep niet gemakkelijk een andere functie vinden en zal zij om die redenen ook niet elders een functie aanvaarden.

Letterlijk en figuurlijk zit een groot deel van ons wetenschappelijk corps vast, te vast. Veranderingsbereidheid is gering, de interne en externe mobiliteit ligt laag. Lage mobiliteit betekent dat een onderzoeksgroep langere tijd in dezelfde samenstelling werkt, hetgeen ertoe kan leiden dat het niveau van de groep zal dalen, doordat de onderzoekers o.a. minder ambitieus en leergierig, ouder en minder flexibel

worden. Lage mobiliteit kan leiden tot minder uitwisseling van ideeën en aldus tot een lagere leersnelheid. Lage mobiliteit betekent ook onvoldoende plaatsen voor veelbelovende, talentvolle jonge onderzoekers. Dit is een ernstig probleem, omdat zij vaak voor het onderzoek verloren gaan.

Dit probleem wordt in de Amerikaanse literatuur aangeduid als het probleem van de "lost generation", een term die ontleend is aan een rapport van de National Academy of Sciences, gepubliceerd in 1979, dat als titel draagt: "Research excellence through the year 2000, the importance of maintaining a flow of new faculty into academic research" Ik ben niet in staat snelle, sociaal aanvaardbare oplossingen voor dit probleem aan te dragen. Ik wil echter wel gaarne de maatregelen onderschrijven, die in een recent verschenen rapport van de Raad van Advies voor het Wetenschapsbeleid (RAWB): "De bescherming van de kwaliteit van het onderzoek in Nederland" worden voorgesteld, te weten de bevordering van de mobiliteit via een informatiepunt en een ambtenarenpool, en stipendia voor het aanstellen van zeer talentvolle onderzoekers.

Naast het rapport van de National Academy of Sciences en dat van de RAWB wil ik u in dit verband een derde rapport noemen, namelijk dat van de stafgroep strategische verkenningen TNO, getiteld: "De mobiliteit van wetenschappelijke onderzoekers in Nederland". Dit rapport laat o.a. zien dat de pensionering in de jaren '80 en '90 van de onderzoekers die in de jaren '60 zijn aangesteld het mobiliteitsprobleem niet zal oplossen. Uit berekeningen blijkt, dat dit aantal niet die ruimte schept die nodig is om een adequate instroom van jonge onderzoekers mogelijk te maken en daarmee een onderzoeksorganisatie levend te houden. Pensioneringen dragen uiteraard wel bij tot enige verlichting, maar heffen dit probleem niet op. De geringe mobiliteit zal de universiteiten en hogescholen de komende decennia als een molensteen om de hals blijven hangen. De oorzaken liggen natuurlijk in de groeifase van de afgelopen twintig jaar, waarin sprake was van een groot automatisme in het bevorderingssysteem. Gelukkig heeft de Landbouwhogeschool dit probleem tijdig onderkend: zij voert reeds gedurende een aantal jaren een beleid dat tot minder automatisme in de bevorderingen heeft geleid.

Contract-research

Ter afsluiting van de bespreking van het thema kwaliteit en kwantiteit van ons onderzoek nog een enkel woord over de zgn. contract-research. Het is geen opzienbarende vaststelling als ik zeg dat het gebrek aan mankracht door de vakgroepen als een belangrijke beperking wordt gezien bij het verrichten van onderzoek. Zeer recent zijn in Nederland echter ontwikkelingen op gang gekomen die trachten daarin verandering te brengen. Ik doel hierbij op het toverwoord contract-research. In een recente nota, uitgebracht door de minister van Onderwijs en Wetenschappen, wordt gepleit voor een stimulering van het onderzoek in opdracht van en met betaling door derden "teneinde het universitaire onderzoek mede te richten op de behoefte in de samenleving". Bij het doorlezen van deze nota ontkom ik niet aan de indruk, dat de minister graag zou zien, dat het bedrijfsleven een deel van het universitaire onderzoekapparaat gaat financieren door te betalen voor de verstrekte onderzoeksopdrachten en voor de toepassing van uitvindingen, waarop de universiteiten een octrooi hebben aangevraagd.

Ik zou hier graag een kritische kanttekening bij willen maken. Contract-research is een goede zaak, zolang het eigen karakter en de eigen taak van de wetenschappelijke instellingen daardoor worden versterkt. Ik denk dat ik er niet ver naast ben, wanneer ik beweer dat de industrie het belang van een gedegen wetenschappelijke opleiding vooropstelt en minder geïnteresseerd is in de vraag of universiteiten en hogescholen bereid zijn toegepast onderzoek uit te voeren en hierop octrooien te verwerven. Wij zijn daar ook niet voor uitgerust. Dit moet worden overgelaten aan de industrie zelf en aan TNO. Wij zijn uitgerust om studenten op te leiden, hen te leren wetenschappelijk te werken en zelfstandig onderzoek te doen. Dat onderzoek kan niet grensverleggend genoeg zijn. Dit geeft een geweldige stimulans in de opleiding.

Een redelijk vrije eerste geldstroom acht ik daarom van groot belang voor origineel onderzoek. Hierdoor wordt gewaarborgd dat voor een goede onderzoeker voldoende vrijheid blijft bestaan en mogelijkheden worden geschapen om nieuwe ideeën te beproeven.

Contacten tussen universiteiten, hogescholen en industrie zijn natuurlijk uitstekend. Via contacten komt men tot contracten, zoals professor Bolding het in het Utrechts Universiteitsblad van 12 juni 1981 kernachtig uitdrukte. In dit verband juich ik het ten zeerste toe, dat enige maanden geleden aan de Landbouwhogeschool twee functionarissen zijn aangesteld, die tot taak hebben onderzoek ten behoeve van instellingen en bedrijfsleven, alsook onderzoek voor minder draagkrachtige groepen te stimuleren. Hierbij speelt ook de Landbouwhogeschool in op de groeiende behoefte aan contacten tussen de maatschappij en de instellingen van wetenschap en onderwijs. Ik hoop dat deze functionarissen door gerichte acquisitie in staat zullen zijn onderzoek bij vakgroepen onder te brengen dat leidt tot belangrijke kennisvermeerdering, echter niet alleen voor de opdrachtgever, maar ook voor degenen die het onderzoek uitvoeren.

Nieuwe contouren LH-onderwijs

Voor het onderwijs in de faculteit der Landbouwwetenschappen was het studiejaar 1980/1981 een bijzonder jaar. Niet zozeer voor het bestaande onderwijs, maar omdat in dit jaar op vele plaatsen in de Landbouwhogeschool met grote intensiteit gesprekken zijn gevoerd over de opzet van nieuwe studieprogramma's in het kader van de invoering van de twee-fasenstructuur in september 1982.

Het is bekend dat velen in de Landbouwhogeschool grote moeite hadden (en wellicht nog hebben) met de voorgenomen twee-fasenstructuur. Fundamentele verschillen van inzicht over de mogelijkheden, die de twee-fasenstructuur biedt, leidden in maart vorig jaar tot een langdurige bezetting van het hoofgebouw. In de faculteit der Landbouwwetenschappen is na vele, vaak emotionele, discussies besloten zich eerst fundamenteel te bezinnen over de doelstellingen van het onderwijs, los van de structuur waarin deze doelstellingen moeten worden gerealiseerd, voordat onderwijsprogramma's kunnen worden opgesteld en ingevoerd.

Gedurende een aantal maanden hebben docenten en studenten in de verschillende studierichtingen gesproken over gewenste vernieuwingen, zijn voor- en tegenstanders van de twee-fasenstructuur met elkaar in

gesprek geweest. Deze gesprekken hebben sterk depolariserend gewerkt en hebben geleid tot een toenemend begrip voor elkaars visies. Er zijn nu een aantal gemeenschappelijke conclusies geformuleerd die de basis gaan vormen voor een vernieuwing welke belangrijk verder gaat dan zonder die fundamentele onderwijsdiscussie mogelijk was geweest. Daardoor zal de herstructurering voor de Landbouwhogeschool meer betekenen dan het wegsnijden van een vijfde deel uit de huidige studieprogramma's.

Ik ben ervan overtuigd dat naarmate men vordert met het invullen van de programma's steeds meer mensen zullen inzien dat de doelstellingen die in de fundamentele onderwijsdiscussie werden geformuleerd, net zo goed in een twee-fasenstructuur gerealiseerd kunnen worden als binnen de huidige structuur, zo niet beter.

Wel zal blijken dat sommige vernieuwingen meer tijd vragen dan de Landbouwhogeschool wordt gegund. De procedures die op landelijk niveau zijn ontwikkeld teneinde in september 1982 met nieuwe programma's voor de propaedeuse gereed te zijn, laten voor een inhoudelijke bezinning nauwelijks tijd. De ingrijpende wijziging, die nu in de propaedeuse wordt doorgevoerd, namelijk een uitwaaiing van de huidige drie verschillende propaedeuses tot ruim twintig propaedeutische programma's in het derde trimester van het eerste jaar, is meer dan een technische bijstelling en is alleen verantwoord wanneer er binnen de richtingen een visie op het geheel van het richtingsonderwijs aanwezig is, opdat daarmee duidelijk is wat in de doctoraal programma's moet worden geboden om aan de student een volwaardige opleiding te geven. Het is voor mij de vraag of uitvoering van het grote aantal propaedeutische programma's bestuurlijk is te realiseren en of voldoende zaalruimte, personeel en geld beschikbaar zijn om dit alles te realiseren. Ik vraag mij af of met een wat eenvoudiger opzet niet hetzelfde kan worden bereikt.

De in de wet opgenomen beperking van de inschrijvingsduur vraagt niet alleen aanpassing van de studenten, maar legt tevens aan de programmamakers de dwingende eis op dat studenten deze programma's in de gestelde tijd kunnen voltooien. Deze eis zal op vele punten ingrijpende maatregelen vergen. Ik noem er een paar:

- De inspanning van de studenten zal beter gespreid moeten worden over het gehele studiejaar. De faculteitsraad heeft reeds besloten tot de invoering van het trimestersysteem ter vervanging van het semestersysteem. De drie onderwijsperioden in het trimestersysteem van tezamen 33 weken komen daarmee in de plaats van de huidige 27 weken in het oude semestersysteem;
- De studenten zullen meer begeleid moeten worden tijdens hun studie. Dit vraagt om een systeem van studiebegeleiding en -adviesing niet alleen voor de eerste maanden van de studie, maar voor de gehele duur ervan;
- Het zal nodig zijn de kwaliteit van het onderwijsprogramma zorgvuldig te bewaken. De faculteit zal zich voortdurend op de hoogte moeten stellen van de resultaten bij de examens. Daarbij mag het niet alleen gaan om de hoogte van de behaalde cijfers, maar dient ook nauwlettend de tijd te worden bewaakt die de studenten nodig hebben voor het behalen van die cijfers;
- Bij de roostering zal overlapping van studie-onderdelen evenals ongewenste wachttijden moeten worden vermeden. Vooral in de doctoraalfase zal dat nog wel eens problemen opleveren, gezien de grote keuzevrijheid, die de studenten wordt geboden.

Tot nu toe hebben de discussies zich vooral gericht op voorstellen voor nieuwe propaedeuseprogramma's en het aangeven van contouren van het onderwijs aan de Landbouwhogeschool.

De vraag op welke terreinen en op welke wijze de tweede-fase-beroepsopleidingen in de faculteit der Landbouwwetenschappen moeten worden ontwikkeld, is nog nauwelijks aan de orde geweest. Binnenskamers hoort men natuurlijk wel het een en ander, doch tot officiële besluitvorming is het nog niet gekomen. Het ziet er ook niet naar uit dat dit op korte termijn zal gebeuren, doch ook hier: Landbouwhogeschool, let op uw zaak! Immers, in de tweede fase liggen unieke kansen om, zo mogelijk in samenwerking met instituten voor landbouwkundig onderzoek, in Wageningen post-graduate onderwijs op goed niveau te ontwikkelen. Een fundamentele onderwijsdiscussie over het eerste-fase-onderwijs is natuurlijk uitstekend, maar laten wij ons tegelijkertijd indringend bezig houden met het ontwikkelen van gedachten over welke tweede-fase-beroepsopleidingen aan de Landbouwhogeschool moeten komen en hoe zij moeten worden ingericht.

De tijd dringt. Het landelijk overleg aangaande het onderbrengen van de tweede-fase-opleidingen staat voor de deur en de Landbouwhogeschool dient te weten wat zij wil en waarvoor zij wil staan!

Groeiende belangstelling voor ontwikkelingssamenwerking

Mag ik tot besluit nog een ander belangrijk gebied aanroeren waaraan ik gedurende mijn vierjarige rectoraat aandacht heb gegeven, de ontwikkelingssamenwerking.

Het is bijzonder verheugend te kunnen constateren, dat de belangstelling voor ontwikkelingssamenwerking gedurende de laatste jaren sterk is toegenomen. Door de ontwikkeling in de Derde Wereld zelf worden vakgroepen die vroeger niet met de ontwikkelingsproblematiek werden geconfronteerd (ik denk hier met name aan de basisvakgroepen), nu benaderd met de vraag of zij aan bepaalde ontwikkelingsprojecten willen medewerken. Deze verhoogde belangstelling werd ook gestimuleerd door het feit dat in de afgelopen jaren binnen het Programma voor Universitaire Ontwikkelingssamenwerking (PUO) samenwerkingsverbanden tot stand gekomen zijn. Deze samenwerkingsverbanden hebben als eerste doel steun te verlenen bij de opbouw en versterking van de universitaire instellingen in ontwikkelingslanden. Tevens beogen zij op wetenschappelijk niveau een bijdrage te leveren tot de oplossing van de ontwikkelingsproblemen. Als tweede doel willen de universitaire programma's bijdragen tot de verbetering van het lot van de armste bevolkingsgroepen en willen zij de zelfstandigheid van die landen bevorderen. Deze doelstellingen vragen een brede samenwerking tussen vele vakgroepen van de verschillende instellingen voor universitair onderwijs. Als voorbeeld mag ik u noemen het samenwerkingsverband met Vietnam, waarbij naast vakgroepen van de Landbouwhogeschool ook vakgroepen van Amsterdam, Leiden en Delft zijn betrokken. De discussies of de Landbouwhogeschool samenwerking kon aangaan met de Gadjah-Mada Universiteit in Djokjakarta, met de Brawijaya Universiteit in Malang en met wetenschappelijke instellingen in Noord- en Zuid-Vietnam waren vaak fel. Er waren voor- en tegenstanders, vaak bepaald door politieke overtuigingen. Deze discussies zijn nog niet verstomd, maar ik heb toch de indruk dat men er meer en meer van overtuigd raakt, dat onze PUO-projecten niet beogen de samenwerking met natio-

nale regimes, maar samenwerking met mensen, aan wie wij - indien zij gemotiveerd zijn om beschikbare kennis in te zetten voor de nationale ontwikkeling - onze steun niet mogen onthouden. Meer en meer wint de gedachte veld dat juist de samenwerking met werkelijk gemotiveerde mensen de kans vergroot dat een van de doelstellingen van het PUO-programma, verbetering van het lot van de armen, wordt gerealiseerd. Wij mogen met gepaste trots constateren dat van de Nederlandse universiteiten en hogescholen de Landbouwhogeschool de grootste bijdrage levert voor activiteiten ten behoeve van de ontwikkelingssamenwerking. Dit is niet zo verwonderlijk. Juist waar de verheffing van de ontwikkelingslanden in vele gevallen een aangrijpingspunt vindt in het ontwikkelen en innoveren van landbouw, is van alle Nederlandse universiteiten en hogescholen de Landbouwhogeschool de eerst aangewezen om, waar mogelijk, hulp te verlenen. Een enkel getal ter illustratie: in 1979 werd uit het LH-budget 7,3% van de toen aanwezige 686 formatieplaatsen aan wetenschappelijk personeel, dat wil zeggen ongeveer 35 werkjaren, direct voor activiteiten ten behoeve van ontwikkelingssamenwerking ingezet; ongeveer 20% van onze afgestudeerden hebben een vakkenpakket gekozen, dat goede mogelijkheden biedt om een waardevolle bijdrage te leveren in de opbouw van ontwikkelingslanden; 15% van de aan onze hogeschool verschenen dissertaties behandelen onderwerpen die gericht zijn op het analyseren en het oplossen van problemen in ontwikkelingslanden. De Landbouwhogeschool kan, mijns inziens terecht, trots zijn op hetgeen op het gebied van de ontwikkelingssamenwerking tot stand is gekomen. Zij kan echter hiermede niet volstaan, want kwalitatief kan er nog veel worden verbeterd en er dient naar gestreefd te worden de ontwikkelingssamenwerking uit te breiden. Ik ben blij dat in de hogeschoolraadsvergadering van 25 juni 1981 deze gedachte sterk is ondersteund. Aanzetten tot uitbreiding zijn reeds gegeven! Er liggen nieuwe voorstellen voor uitbreiding van het aantal PUO-samenwerkingsovereenkomsten, namelijk met Benin, Zambia en Nicaragua. Naar aanleiding van een beleidsnota van het ministerie van Buitenlandse Zaken inzake het sector-programma voedselproductie en voedingsprogramma's heeft het college van bestuur een nota uitgebracht waarin wordt aangegeven op welke wijze en in welke mate de Landbouwhogeschool een zinvolle bijdrage tot de geschetste problematiek kan leveren.

Grote taak

Voor vele jaren is er op het gebied van de ontwikkelingssamenwerking een taak voor de Landbouwhogeschool weggelegd. Ook de Landbouwhogeschool kan en moet bijdragen tot het uitbannen van honger, ondervoeding en armoede en tot de verbetering van het lot van velen in de Derde Wereld.

Na de tweede wereldoorlog is door de Nederlands Hervormde Gemeente van Wageningen aan de Landbouwhogeschool een gebrandschilderd raam geschonken ter plaatsing in de aula waarin een tafereel is uitgebeeld van hulp aan degene, die nood lijdt en dat als opschrift draagt "draagt elkanders lasten". Dit geschenk werd de Landbouwhogeschool aangeboden als dank voor het bieden van onderdak aan de Wageningse Nederlands Hervormde kerkgemeenschap. In deze aula, vanaf deze plaats werd steun en bemoediging geboden aan velen, die leden onder de druk van de bezetter.

Vandaag opnieuw een oproep tot steun, steun aan hen, die leven in de nacht van ondervoeding, honger en hulpeloosheid. Hier ligt een taak, die nog vele decennia op ons zal rusten en die niet afgestoten kan worden voordat de nacht van armoede en gebrek is overgegaan in de dag van meer welvaart en levensgeluk. Door hiertoe een bijdrage te leveren wordt door de Landbouwhogeschool gestalte gegeven aan deze bijbelse opdracht. Laat me tot besluit u het volgende joods verhaal, vol diepe wijsheid, vertellen.

Een oude rabbi vroeg eens aan een van zijn leerlingen hoe hij het moment kon bepalen waarin de nacht ten einde is en de dag begint. Is het het moment waarop men uit de verte een hond van een schaap kan onderscheiden, vroeg een van zijn leerlingen. Nee, zei de rabbi. Is het als je van verre een dadelboom van een vijgeboom kunt onderscheiden? Nee, zei de rabbi weer. Maar wat dan, vroegen zijn leerlingen. Het is als je in het gezicht van een mens kunt kijken en daarin je zuster of je broeder ziet. Op dat moment is de nacht voorbij en begint de dag.

Dames en Heren,

In het voorafgaande heb ik gepoogd mijn opvattingen over enige mijns inziens belangrijke problemen naar voren te brengen. Zoals in het begin reeds gezegd, het was een keus, een zeer persoonlijke keus. Men behoeft het Wagenings Hogeschoolblad van de afgelopen maanden maar op te slaan om te zien wat voor problemen er nog meer zijn, wat ons nog meer bezighoudt, of wat erger is, wat ons van elkander scheidt. Dat is veel, weleens te veel.

Na een 4-jarig rectoraat is nu het moment gekomen, waarop ik dit ga overdragen. Velen in de afgelopen maanden hebben tot mij gezegd: "Je zult wel blij zijn het rectoraat te kunnen beëindigen." Ik moet u echter zeggen, niets is minder waar. De sfeer op de wekelijkse college van bestuursvergaderingen, bekwaam en evenwichtig geleid door de heer Van der Schans, waarin vele, vaak interessante beheers- en bestuursproblemen werden besproken, heb ik altijd als zeer prettig ervaren. De meningen botsten vaak, maar door overleg waarin de wil om tot oplossingen te komen, voorop stond, zijn wij er altijd in geslaagd oplossingen te vinden.

Ik heb er behoefte aan hier te verklaren, dat ik bijzonder veel waardering heb voor hetgeen het bureau van de Landbouwhogeschool in deze tijd presteert. Ik citeer hier gaarne de woorden van een van mijn voorgangers, prof. Polak, die eens heeft gezegd:

"Men moet daar niet te licht over denken. Problemen die op ons afkomen, raken, vooral zeker in tijd en in intensiteit genomen, juist hen, terwijl zij er het minst om gevraagd hebben en er zich niet, zoals het wetenschappelijk personeel en de studenten, aan kunnen onttrekken, als zij er geen zin meer in hebben. Als wij dan nog bedenken, dat aan hen naar een aloud en aanvaardbaar gebruik de bevoegdheid om kritiek uit te oefenen en stoom af te blazen, niet toekomt, is er alleszins reden tot grote erkentelijkheid."

Daar in het college van bestuur mijn aandacht zich vooral richtte op onderwijs, onderzoek en ontwikkelingssamenwerking, heb ik de afgelopen jaren veel contacten onderhouden met de afdeling Onderwijs, Wetenschap en Planning, en met het bureau Buitenland. Ik ben altijd dankbaar voor de stimulerende discussies, die ik met medewerkers van deze afdelingen heb gehad. Ik bewaar hieraan de beste herinneringen.

Op een moment als dit denk ik ook aan alles wat zich de afgelopen jaren in de hogeschoolraad heeft afgespeeld. Niet ontkend kan worden dat de verhouding tussen hogeschoolraad en college van bestuur iets heeft van een liefde/haatverhouding. Momenten van constructief werken naar overeenstemming wisselden af met momenten van diepe fundamentele verschillen, vaak niet te overbruggen verschillen van inzicht. Er is sprake van een gebrek aan vertrouwen tussen hogeschoolraad en college van bestuur. Dit mag niet lang blijven bestaan, want het werkt verlamdend en neemt teveel van onze kostbare geestelijke energie. Ik ben blij, dat er pogingen in het werk worden gesteld dit te doorbreken.

Ook wil ik gaarne nog melding maken van de goede contacten, die ik de afgelopen jaren gehad heb met het ministerie van Landbouw en Visserij. Met name met de vertegenwoordiger van de minister de heer dr.ir. P.K. Schenk, en met de directeur-generaal de heer ir. A. de Zeeuw, die ik op vele bijeenkomsten van de dagelijkse raad van de Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek heb mogen ontmoeten. Hij als voorzitter, ik als vice-voorzitter hebben vaak de degen gekruist.

Het waren "treffende" bijeenkomsten, doch gekenmerkt door een sfeer van goede samenwerking, het erkennen van elkanders bevoegdheden en het waarderen van elkanders standpunten. Ik ben blij dat ik in de afgelopen jaren aan de meerjarenvisie Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek mijn bijdrage heb kunnen leveren en dat ook op deze wijze de relaties van de Landbouwhogeschool met het ministerie van Landbouw en Visserij en met de andere partners in de NRLO zijn versterkt.

Tot slot een woord tot mijn opvolger, prof. Oosterlee.

Prof. Oosterlee, u en ik komen uit twee geheel verschillende disciplines. U uit de discipline van de zoötechniek, ik uit die van de organische chemie. De organische chemie is een vakgebied, waarin men dag na dag driftig kan experimenteren en waar men op grond van resultaten, de ene dag verkregen, kan besluiten tot de opzet van experimenten, de dag erna. Ik heb in mijn rectoraat een andere wijze van besluitvorming leren kennen, namelijk die van het zeer lange, gedurig overleg. In dit werk was het bijna nooit mogelijk de resultaten van de ene dag mee te laten tellen in de besluitvorming voor de andere dag.

Ik moet erkennen, dat ik in het begin veel moeite heb gehad met deze langzame besluitvorming, die soms zelfs leidde tot besluiteloosheid. In de zoötechniek is het experiment van langduriger aard en pas na lange tijd van waarnemingen kan men tot een besluit komen, dat aanleiding kan geven tot nieuwe experimenten, ook weer van langdurige aard. U bent dus, meer dan ik was, getraind in langzame besluitvorming. Uw roep als goed, verstandig en wijs beheerder maakt u naar mijn overtuiging bijzonder geschikt om op verstandige wijze het rectoraat te vervullen en stelt u in staat hieraan een zinvolle inhoud te geven. Daarom draag ik gaarne het rectoraat aan u over.

Ik eindig met dezelfde woorden als die van mijn voorgangers:

"Leve de Landbouwhogeschool, leve de nieuwe rector".

Wageningen, 7 september 1981